

Rekomendācijas Latvijas augstskolu pārvaldības uzlabošanai

1. Kopsavilkums

Ārvalstu investoru padome Latvijā (FICIL) pēdējos gados ir norādījusi uz acīmredzamiem trūkumiem Latvijas augstākās izglītības sistēmā, proti, uz izglītības infrastruktūras neatbilstību pieprasījumam, talantu emigrāciju, resursu sadrumstalotību, kā arī uz pozitīvu pārmaiņu trūkumu studiju programmu kvalitātē un pētniecībā.

Valsts kontroles revīzijas ziņojumā, kas publicēts pagājušā gada decembrī, ir minēti konkrēti fakti un ieteikumi, kuri uzskatāmi liecina par izcilības trūkumu augstākās izglītības sistēmas pārvaldībā un dalībniekos.

FICIL biedri ir pārliecināti, ka, neveicot tūlītēju sistēmas modernizāciju, tiek nopietni apdraudēta Latvijas ilgtermiņa attīstība, jo tās pamatu pamats ir zināšanās balstīta ekonomika. Turklāt mēs esam pārliecināti arī par to, ka izcils izglītības līmenis var mazināt negatīvās demogrāfiskās tendences, kas pašlaik vērojamas Latvijā.

Mēs saprotam, ka valdībai būtu jāapsver universitāšu un citu augstākās izglītības iestāžu finansējuma palielināšana. Taču mēs to būtu gatavi atbalstīt vienīgi tad, ja būtu pārliecināti, ka šie līdzekļi tiks izmantoti efektīvāk un ievērojot lielāku caurskatāmību un ilgtspējīgu finansēšanas modeli. Kā savā revīzijas ziņojumā secinājusi Valsts kontrole, pašreizējais finansēšanas modelis nav ilgtspējīgs, jo lielā mērā atkarīgs no Eiropas Savienības fondu līdzekļiem.

2. Rekomendācijas

1. Pašreizējā Augstskolu likuma vietā līdz 2020. gadam pieņemt jaunu likumu, kas paredzētu augstākās izglītības sistēmu padarīt starptautiski pievilcīgu, mazāk regulētu un vairāk vērstu uz kvalitāti un studentu interesēm.
2. Pārejas periodā, sākot no 2018. gada 1. jūnija, ieviest Tartu Universitātes likumā (*University of Tartu Act*) paredzēto pārvaldības modeli šādās augstākās izglītības iestādēs: Rīgas Tehniskajā universitātē, Latvijas Universitātē un Rīgas Stradiņa universitātē. Mēs iesakām veikt šādus pasākumus:
  - a) Katrā universitātē izveidot padomi atbilstoši Tartu Universitātes likuma 2.² paragrāfam

(skat. pielikumā).

- b) Padome aizstāj šo universitāšu līdzšinējo lēmēj institūciju – satversmes sapulci (Augstskolu likuma III nodaļas 12. panta 2. daļa).
- c) Padome aizstāj pašreizējo padomnieku konventu (Augstskolu likuma III nodaļas 16. pants).
- d) Līdz 2020. gadam, kad tiek pieņemts jaunais likums augstākajā izglītībā, padomei ir visas tās funkcijas, kas paredzētas Tartu Universitātes likumā, izņemot rektora vēlēšanas (Tartu Universitātes likuma 3. paragrāfa 2. punkts).
- e) Padomes sastāvs jāveido tā, lai nodrošinātu neatkarību, profesionalitāti un saikni ar darba tirgu. Šajā ziņā, pēc mūsu domām, attiecīgie Tartu Universitātes likuma noteikumi (2.² paragrāfa 2. punkts) ir pilnīgi piemēroti pārejas periodam. Tomēr mēs iesakām veikt padziļinātu analīzi, lai šo pieredzi varētu veiksmīgi pārņemt Latvijā. Tāpēc iesakām pārskatīt noteikumus, kas pašlaik reglamentē personu iecelšanu valsts uzņēmumu padomēs, kā arī attiecīgos Ekonomiskās sadarbības un attīstības organizācijas (*OECD*) ieteikumus.

3. Rekomendāciju pamatojums

1. Mēs uzskatām, ka jauns likums augstākajā izglītībā var iedvesmot un veicināt jaunu skatījumu uz sistēmu kopumā, var stimulēt universitāšu panākumus starptautiskajā arēnā un nodrošināt tiesisko regulējumu, kas nepieciešams, lai augstākās izglītības sistēmas pārvaldībā panāktu caurskatāmību un pārskatatbildību.
2. Tūlītēja Tartu Universitātes likumā noteiktā pārvaldības modeļa ieviešana būs skaidra un nepārprotama ziņa sabiedrībai, ka universitātes ir gatavas mācīties no kļūdām un veikt ilgi gaidītās reformas.
3. Tūlītēja Tartu Universitātes likumā noteiktā pārvaldības modeļa ieviešana atvieglos Izglītības un zinātnes ministrijas un rektoru centienus uzlabot pārskatatbildību un izstrādāt attīstības plānus, kas būs dzīvotspējīgi arī pēc tam, kad būs beidzies pašlaik pieejamais Eiropas Savienības fondu finansējums.
4. Tūlītēja Tartu Universitātes likumā noteiktā pārvaldības modeļa ieviešana veicinās saikni ar darba tirgu, ļaus pārliecināties par universitāšu akadēmiskās stratēģijas lietderību un palīdzēs studiju programmu un iestāžu konsolidācijas procesā, ņemot vērā, ka universitāšu pārvaldībā iesaistīsies vairāk uzņēmējdarbības vides pārstāvju.
5. Šis pārmaiņas pierādīs valdības un augstākās izglītības iestāžu apņēmību un labo gribu attiecībā uz *OECD* un Pasaules Bankas ieteikumiem pārvaldības jomā, proti, izveidot labāk pārredzamu pārvaldības struktūru, līdzsvarot akadēmisko un administratīvo pārvaldi, kā arī izstrādāt skaidrus noteikumus uzņēmējdarbības vides pārstāvju iesaistei augstākās izglītības iestāžu pārvaldībā.
6. Šie ieteikumi atbilst arī citu pasaules izcilāko augstākās izglītības iestāžu pieredzei, starp kurām ir Abu Dabi Ņujorkas Universitāte (*New York University of Abu Dabi*), Singapūras Vadības universitāte (*Singapore Management University*), Ālto Universitāte (*Aalto University*) un Eiropas Vadības un tehnoloģiju augstskola (*European School of Management and Technology*).

7. Padomes izveide var kļūt par svarīgu instrumentu, kas palīdz novērst vairākas būtiskas nepilnības, kuras norādītas Valsts kontroles revīzijas ziņojumā – iestāžu uzraudzības trūkums, finansējuma neefektīva pārvaldība, grūtības talantīgu speciālistu piesaistē akadēmiskajam un zinātniskajam darbam, pieejamais finansējums uz katru studentu un pārmērīgi liels augstākās izglītības iestāžu skaits.
8. Visbeidzot jāpiebilst, ka padome var labāk īstenot dažas no tām funkcijām, kas pašlaik jāveic Augstākās izglītības padomei, īpaši attiecībā uz priekšlikumiem par valsts budžeta finansēto studiju vietu skaitu atbilstoši darba tirgus pieprasījumam.